

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอุทยานลำน้ำมาศ

(COMMUNITY'S PARTICIPATION OF LUM NAM MAT WATER PARK TOURISM MANAGEMENT)

(อนันต์ ลิขิตประเสริฐ¹, กิติสรา วงศ์คำ², สุจิตรา ยางนอก³, ขวัญนภา วงศ์ไพศาลสิริกุล⁴)

(Anan Likhitprasert,¹ Kitisa Wongkum² Sujitra Yangnok³ Kwannapha Vongphaisansirikul⁴)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อปฏิบัติการ ตามยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการที่ชุมชนมีส่วนร่วม ต่อการจัดการการท่องเที่ยวอุทยานลำน้ำมาศ 2) ติดตามแบบเสริมพลังในการปฏิบัติการ และ 3) สรุปบทเรียนการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวอุทยานลำน้ำมาศแบบมีส่วนร่วม โดยกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย กรรมการบริหารและกรรมการ สภาองค์การบริหารส่วนตำบล แกนนำชุมชน จาก 4 หมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หัวหน้าอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อป.พร.) รวมทั้งสิ้น 130 คน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการใช้เครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณและเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพผสมผสานกัน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการอภิปรายกลุ่มใช้วิธีการเสนอประเด็น เปรียบเทียบโดยการระดมความคิดเห็น สรุปความ ตีความข้อมูลที่ได้และใช้แผนที่ความคิด อภิปรายกลุ่ม ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณได้จากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ใช้วิธีการวิเคราะห์โดยใช้ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยเทียบเคียง แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ควบคู่บริบท (Context) โดยมีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ประเด็น

¹ปริญญาโท, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

¹Master of Arts, Assistant Professor, Department of Social Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University

²ปริญญาโท, หัวหน้าสำนักงานอำนวยการ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

² Master of Arts, Head of Buriram Rajabhat University Arts and Culture Office

³ ปริญญาโท, อาจารย์ ภาควิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

³ Master of Arts, a Lecturer of Department of Social Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University

⁴ ปริญญาโท, อาจารย์ ภาควิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

⁴ Master of Arts, a Lecturer of Department of Social Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University

ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้ คือ 1) **การปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม พบว่า** กิจกรรมที่ได้ดำเนินการ คือ แผนปฏิบัติการ ที่ดำเนินการ ศึกษาดูงานการท่องเที่ยว จากผลจากการจัดดูงานดังกล่าว องค์การบริหารส่วนตำบลหนองคู ได้นำแนวคิด วิธีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวมาปรับปรุงการดำเนินงาน เช่น การจัดตลาดนัดให้ชุมชน นำผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน มาจำหน่ายที่ร้านค้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองคูจัดสร้างขึ้น การนำสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนจัดจำหน่าย ส่งเสริมชาวบ้านฟื้นฟู ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องการจักสานและนำผลิตภัณฑ์ มาขายที่ร้านค้าชุมชน 6 คูหา จัดให้มีการล่องแพและการท่องเที่ยวโดยจักรยานน้ำ ซึ่งเป็นผลมาจากการศึกษาดูงาน จัดทำแผนประชาสัมพันธ์ กิจกรรมการท่องเที่ยว แผนปฏิบัติการที่จะดำเนินการต่อไป ที่จำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน และอาหารพื้นบ้าน ด้านโรคเบาหวาน ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดทำสวนสัตว์เปิด แนวคิดจัดทำโครงการมัคคุเทศก์น้อย เป็นต้น

2) **การติดตามประเมินผลแบบเสริมพลังในการปฏิบัติการ พบว่า** การดำเนินการตามวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวอุทยานลำน้ำมาศ ผลการประเมิน เสริมพลัง ทั้ง 2 ครั้ง คือ 1) ทุนมนุษย์มีผู้นำที่เข้มแข็ง เกิดภาวะความผู้นำ 2) มีทุนทรัพยากร คือ มีลำน้ำมาศแหล่งท่องเที่ยวสามารถจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ 3) มีต้นทุนทางวัฒนธรรม คือ มีประวัติศาสตร์ชุมชน เช่น เรื่องปาจิต-อรพิน ขบวนแห่ขันหมากทำวปาจิต เป็นต้น และ 4) ทุนสังคม คือ สังคมมีกิจกรรมทำร่วมกัน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน นอกจากนี้การประเมินเสริมพลังยัง พบว่า ผู้นำมีศักยภาพ กล้าคิด กล้าแสดงออก และมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น และ

3) **สรุปบทเรียนการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวอุทยานลำน้ำมาศแบบมีส่วนร่วม พบว่า** การศึกษาดูงานการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของแกนนำสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การสร้างชุมชนให้มีเกิดความตระหนักรู้และ ห่วงแหนทรัพยากรทางธรรมชาติที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวของอุทยานลำน้ำมาศมีการจัดรูปแบบโดยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม

Keyword : (คำสำคัญ) การพัฒนา การฟื้นฟูภูมิปัญญา วัฒนธรรม ทุนในสังคม ประเมินผลเสริมพลัง

Abstract

The purposes of this study were 1) to implement the strategies and action plans that the community has participated in brainstorming for managing Lum Nam Mat Water Park, 2) to follow up the empowerment model, and 3) to conclude the lessons of developing people participation in managing Lum Nam Mat Water Park . The number of targeted group of participants was 130 people including administrative and council committees of Nongkoo Administrative Organization, community leaders from 4 villages, village public health volunteers, leaders of village civil protective volunteers. The research instruments were quantitative and qualitative tools. The collected qualitative data were analyzed through group discussion, comparison, brainstorming, interpretation, and drawing mind mapping; while the quantitative data were analyzed by interview, using descriptive statistics, citing concepts, theories, literature review, and community context. The research results covered the 3 issues of objectives.

The findings were as below.

1. The implementation of participative strategies. The activities the people have done were taking the plan into action and studying tour about tourism. The results of the study tour were the administrative organization adapted the ideas and how to manage the tourism of those visited places to this project such as persuading shopkeepers to open their shops there, providing the local market for people to sell their handicrafts, and food for feeding fish in the stream. The organization supported the villagers to resuscitate their talent of bamboo basketry and take their handicrafts to sell at the 6 local shops, provided rafts, boats, and water bicycles for tourists to use in the stream, and made the pamphlets to publicize their tourism activities. In the future, there will be other products at the shops such as cowls, glutinous rice boxes, fish catching basketries, local products, and local food for curing the diabetes, open zoo managed by the people, youth guides to guide the tourists visiting the stream, and encouraging the village public health volunteers and people to participate in this tourism management project.

2. The empowerment follow-up. The research found four results: 1) human capital had the strong leaders and there were leadership roles, 2) resource capital, that is, Lum Nam Mat is suitable to be a tourist attraction, 3) culture capital which is the community history such as Pajit-Orapin tale and the tradition of settlement parade, and 4) social capital which refers to all people participated in working. In addition, the researchers found that the leaders had potential, were able to think, show their talent, and participated more in tourism management.

3. Conclusion of the development of people participation in managing Lum Nam Mat Water Park lesson. The findings showed that conservative study tours of the village leaders helped them to take the knowledge and experiences from the study to apply in managing the tourism places, motivated the community to be aware and jealously guarded the natural resources in the area of local tourism places, create the activities by including people to manage the activities.

Keyword: Development, Local Wisdom Resuscitation, Culture, Social Capital, Empowerment Evaluation

บทนำ

โครงการวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอุทยานลำน้ำมาศ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองคู เป็นโครงการวิจัยต่อเนื่อง เริ่มโครงการตั้งแต่เมษายน ปี พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นโครงการวิจัย ที่มีความสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) กับยุทธศาสตร์ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม และสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยแห่งชาติ (พ.ศ.2551-2553) มาตรฐานสนับสนุนการวิจัยด้านการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลการทำงานในพื้นที่ โครงสร้างและรูปแบบการจัดการ ท่องเที่ยวระดับชุมชนระดับพื้นที่ ระดับภาค และระดับอนุภูมิภาค สามารถจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของ ท้องถิ่นสำหรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เกิดองค์ความรู้ รวมทั้งเกิดเครือข่ายและองค์กรสนับสนุน เชื่อมโยง ในการจัดการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนมากขึ้น และเป็นฐานข้อมูลด้านยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องในการตัดสินใจต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย กรรมการบริหารและกรรมการ สภาองค์การบริหารส่วนตำบล แกนนำชุมชน จาก 4 หมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หัวหน้าอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อป.พร.) ชาวบ้านที่อยู่หมู่บ้านเป้าหมาย รวมทั้งสิ้น 130 คน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการใช้เครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณและเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพผสมผสานกัน ผลการเก็บข้อมูลได้นำไปประมวลผลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการอภิปรายกลุ่มใช้วิธีการเสนอประเด็น เปรียบเทียบโดยการระดมความคิดเห็น สรุปความ ตีความ ข้อมูลที่ได้และใช้แผนที่ความคิด อภิปรายกลุ่ม ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณได้จากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยเทียบเคียง แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ควบคู่บริบท (Context) โดยมีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ประเด็น

ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. การปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลหนองคู ได้นำแนวคิดวิธีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวมาปรับปรุงการดำเนินงานภายหลังจากการดูงาน เช่น การจัดตลาดนัดให้ชุมชน นำผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน มาจำหน่ายที่ร้านค้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองคูจัดสร้างขึ้น การนำสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนจัดจำหน่าย ส่งเสริมชาวบ้านฟื้นฟู ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องการจักสาน จัดให้มีการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวโดยจักรยานนำ ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดทำสวนสัตว์เปิด แนวคิดจัดทำโครงการมัคคุเทศก์น้อย เป็นต้น
2. การติดตามประเมินผลแบบเสริมพลังในการปฏิบัติการ พบว่า การดำเนินการตามวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวอุทยานลำน้ำมาศ ผลการประเมิน เสริมพลัง ทั้ง 2 ครั้ง คือ 1) ทูนมุขยมีผู้นำที่เข้มแข็ง เกิดภาวะความผู้นำ 2) มีทุนทรัพยากร คือ มีลำน้ำมาศแหล่งท่องเที่ยวสามารถจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ 3) มีต้นทุนทางวัฒนธรรม คือ มีประวัติศาสตร์ชุมชน เช่น เรื่องปาจิต-อรพิน ขบวนแห่ขันหมากทำวปาจิต เป็นต้น และ 4) ทุนสังคม คือ สังคมมีกิจกรรมทำร่วมกัน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน นอกจากนี้การประเมินเสริมพลังยังพบว่า ผู้นำมีศักยภาพ กล้าคิด กล้าแสดงออก และมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น
3. สรุปบทเรียนการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวอุทยานลำน้ำมาศแบบมีส่วนร่วม พบว่า การศึกษาดูงานการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของแกนนำสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การสร้างชุมชนให้มีความตระหนักรักและ ห่วงแหนทรัพยากรทางธรรมชาติที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวของอุทยานลำน้ำมาศมีการจัดรูปแบบโดยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม

อภิปรายผล

1. การทบทวน ประเมินผล สรุปบทเรียนการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอุทยานลำน้ำมาศ ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับ นกดล นพรัตน์ ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ปัจจัยภายนอกคือการรับข้อมูลข่าวสาร แรงจูงใจจากผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่เกิดจากผลการท่องเที่ยว การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐหรือหน่วยงานเอกชน มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมากกว่าปัจจัยภายใน คือ ทักษะคติของ

ประชาชนต่อการท่องเที่ยว และยังคงคล้องกับ ปิยพร ทาวิกุล ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาบ้านไหล่หิน ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับรูปแบบของการมีส่วนร่วม เช่น การจัดทำป้ายบอกระยะทาง บอกรายการการท่องเที่ยว ร้านขายของที่ระลึก ซึ่งเป็นฝีมือของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาพื้นบ้าน การประชาสัมพันธ์ที่เกิดจากความร่วมมือของภาครัฐและภาคเอกชน การจัดเวรยามรักษาความปลอดภัย การอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกับชุมชน เป็นต้น

2.การติดตามประเมินผลแบบเสริมพลัง การดำเนินการตามวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวอุทยานลำน้ำมาศ ผลการประเมินเสริมพลังทั้ง 2 ครั้ง คือ 1) ทูมนุชนิยมมีผู้นำที่เข้มแข็ง เกิดภาวะความผู้นำ 2) มีทุนทรัพยากร คือ มีลำน้ำมาศแหล่งท่องเที่ยวสามารถจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ 3) มีต้นทุนทางวัฒนธรรม คือ มีประวัติศาสตร์ชุมชน เช่น เรื่องปาจิตต์-อรพิน เป็นต้น 4) ทุนสังคม คือ สังคมมีกิจกรรมทำร่วมกัน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน นอกจากนี้การประเมินเสริมพลังยังพบว่า ผู้นำมีศักยภาพ กล้าคิด กล้าแสดงออก และมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ผลการค้นพบจากการวิจัยสอดคล้องกับนภดล นพรัตน์ สมมาตร ผลเกิด รลิกา อังกูร รุ่งรัตน์ หัตถกรรม ศิริวัฒนา ไจมา ตามรายละเอียดจากรายงานฉบับสมบูรณ์

3. สรุปบทเรียนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวอุทยานลำน้ำมาศอย่างยั่งยืน การศึกษาดูงานการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของแกนนำสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การสร้างชุมชนให้มีเกิดความตระหนักรักและหวงแหนทรัพยากรทางธรรมชาติที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน จัดการบริหารมีคุณเทศก์ นำนักท่องเที่ยวปลูกต้นไม้บริเวณแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการแสดงพื้นบ้านให้นักท่องเที่ยวชม บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองคูในการดำเนินการให้ชุมชนมีส่วนร่วม ได้แก่ การสร้างแกนนำเยาวชนในหมู่บ้านที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว การจัดทำประชาคมเพื่อปลูกฝังความคิดให้กับชุมชน เสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยการสร้างหัตถกรรมท้องถิ่น ผลการสรุปบทเรียนดังกล่าว สอดคล้องกับปิยภรณ์ ทาวิกุล สมมาตร ผลเกิด วิวัฒน์ชัย บัญญภักดี รลิกา อังกูร รุ่งรัตน์ หัตถกรรม ชัยรัตน์ ลายทอง และศิริวัฒนา ไจมา ตามรายละเอียดจากรายงานฉบับสมบูรณ์

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

งานวิจัยนี้เป็นผลมาจาก ปีที่ 1,2 (พ.ศ.2551-2552) เน้นการพัฒนา โดยใช้หลัก 3 ประการ คือ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา เป็นโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมและเกิดการพัฒนาศักยภาพการมีส่วนร่วม ในชุมชน และชุมชน คิดเป็น ทำเป็น สุขเป็น เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างนักวิจัย ชุมชน นักศึกษา ในการร่วมทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ส่วนในปีที่ 3 คณะผู้วิจัย ได้ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการติดตามผลแบบเสริมพลังการปฏิบัติการตามแผน/ยุทธศาสตร์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติที่ได้ดำเนินการไปแล้วเมื่อปี พ.ศ.2552 และที่ชุมชนได้ดำเนินการนำมาประเมิน ผลสรุปบทเรียน องค์ความรู้ของกระบวนการทำงานร่วมกัน ซึ่งผลการวิจัยเป็นประโยชน์ในการต่อยอดสำหรับชุมชนเครือข่ายที่สนใจด้านรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยองค์ปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อชุมชน ควรจัดกิจกรรมที่ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญในทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้โครงการ ค้นหาวิเคราะห์แนวทางร่วมทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวร่วมดำเนินงานตามแผน ร่วมติดตามรับรู้ประเมินผลและ ร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว **ข้อเสนอแนะต่อองค์การบริหารส่วนตำบลหนองคูและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง** ควรมีเวทีจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนและแกนนำชุมชนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ขอความร่วมมือจากแกนนำ ในการประชาสัมพันธ์ในเรื่องต่างๆ และมีช่องทางในการประชาสัมพันธ์หลายช่องทาง การจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว ให้เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดใกล้เคียง การจัดระบบการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว และประสานกับโรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้คนในชุมชน **ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป** 1) งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 2) งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น 3) งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาระบบนิเวศ ระบบชีววิทยา และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุนทรียภาพ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย โอกาสนี้คณะผู้วิจัย ขอขอบพระคุณ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ปีงบประมาณ 2553 ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย ขอขอบพระคุณ อธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ในการให้โอกาสทำงานวิจัยด้วยดีตลอดมา ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ที่อำนวยความสะดวกการทำวิจัย ขอขอบคุณผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหนองคู ตลอดจน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและประชาชนตำบลหนองคู อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ทุกท่าน ในการให้ความอนุเคราะห์อำนวยความสะดวกด้านสถานที่ บุคลากร พื้นที่ศึกษา รวมทั้งผู้ช่วยนักวิจัยที่คอยช่วยเหลือผู้วิจัยในการเก็บข้อมูลและรวบรวมข้อมูลได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา ท่องเที่ยว . (2549). การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์บ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน

อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี. อุบลราชธานี : (ม.ป.ท.).

ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์. (2548). การวางแผนพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว. (พิมพ์ครั้งที่5). กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นิธิ ลิศนันท์. (2547). แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. อดส์สำเนา.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์. ประพันธ์ แสน รุ่ง

สมมาตร ผลเกิดและคณะ. (2547). การวิจัยและพัฒนาเครือข่ายและส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : กรณีศึกษา

ชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลจระเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์. เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

Cousins, J.B., Donohue, J.J. and Bloom, G.A. (1996). Collaborative evaluation in North America: evaluators' self-reported opinions. *Evaluation Practice*. 17(3), 207-226.

Fetterman, D. M. (1998). Empowerment evaluation: Collaboration, Action Research, and A Case Example. [Available online at :]